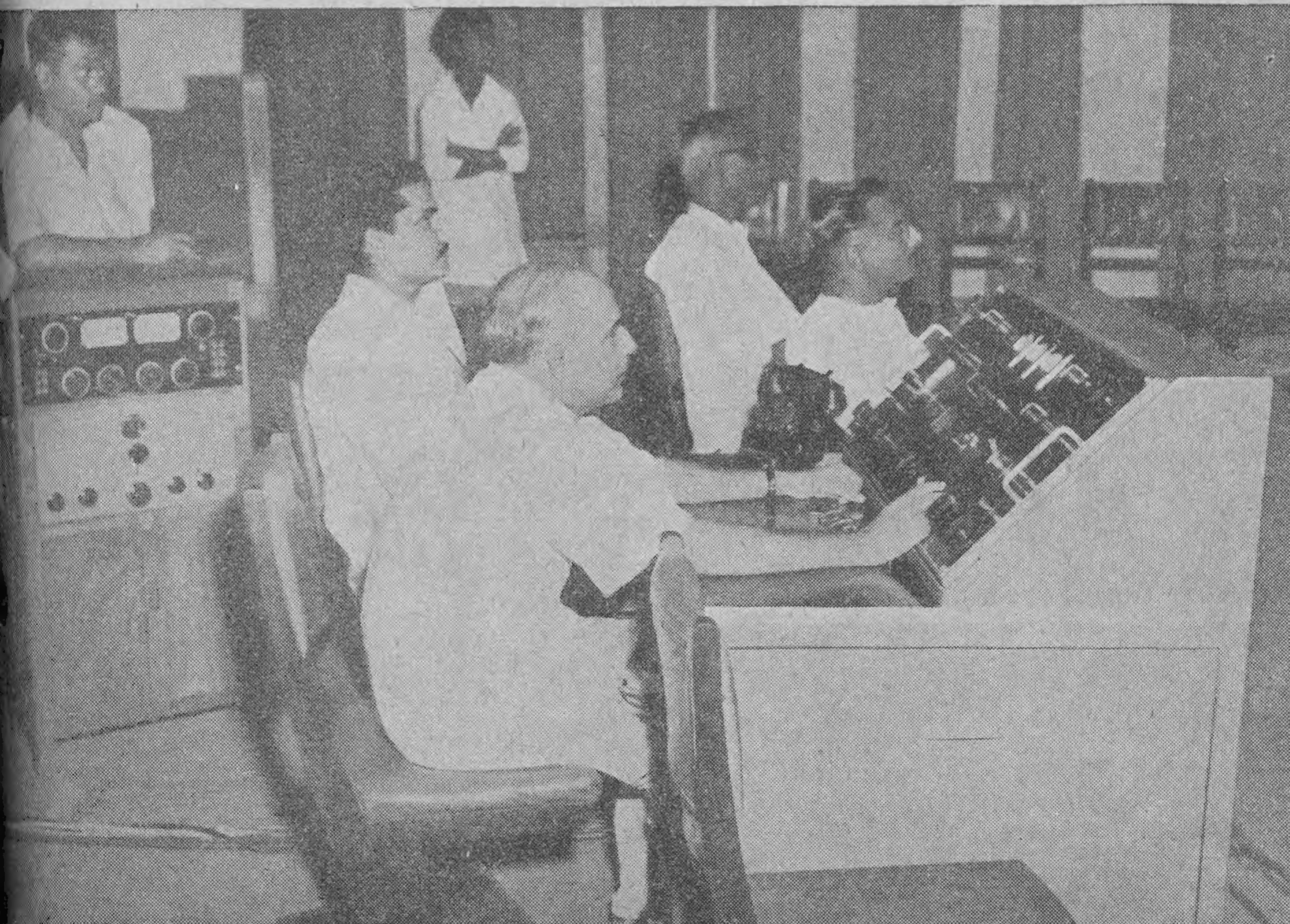

“చంద్రహారం” సమీక్ష

“చంద్రహారం” చిత్రంలో ఏ ఘట్టాన్ని ఒక నిమిషం పాటు చూసినా చాలు అది బ్రహ్మాండమైన చిత్రమనేది తెలిసిపోతుంది. ఈ చిత్రం షూటింగు చూసినవారూ, “రష్”లు చూసినవారూ ఏకగ్రీవంగా ఈ మాటే అన్నారు. ఇలా అన్నవారిలో ఇతర చిత్రనిర్మాతలుకూడా ఉన్నారు. ఇందులోని ప్రతి సెటింగూ, పాత్రలు ధరించే ప్రతి దుస్తు అత్యంత ఆకర్షణీయంగా కనిపిస్తుంది. చాలా సంవత్సరాలు శ్రమపడి, చాలా ధనం వెచ్చించి విజయవారీ చిత్రం తీశారు. ఈ విధంగా తీసిన చిత్రాలు పూర్వం కొన్ని మనం చూశాం. కాని ఈ చిత్రం చూసేవారికి

చిత్రనిర్మాణంగురించి తెలిసినపక్షంలో, దీనికొరకు వ్యయం చేసిన ప్రతిలక్ష, ప్రతి ఏడాదీ చిత్రంలో కనిపిస్తుంది. తెర మీద పది సెకండ్లపాటూ, ఇరవై సెకండ్లపాటూ మనం చూసే అనేక సెటింగులు నిర్మించటానికీ, అలంకరించటానికీ రెండేసి, మూడేసి వారాలు పట్టింది. లైటింగు అమర్చటానికే ఒకటి రెండు కాల్షీట్లు అవసరమైన సెటింగులుకూడా ఈ చిత్రంలో ఉన్నాయి. ఈ ఒక్క అంశంలోనే “చంద్రహారం” ప్రేక్షకులకు మూడు నాలుగు చిత్రాలు కలిసినా ఇవ్వలేని సంతృప్తి ఇవ్వగలదు. నిర్మాణంలో భారీ చిత్రం కావటమేగాక “చంద్రహారం”

“చంద్రహారం” మిక్సింగ్ చేస్తున్న క్రిష్ణన్, శివరాంగార్లు. నిర్మాతలు నాగిరెడ్డి, చక్రపాణిగార్లు పక్కనవున్నారు.

పనితనంలోకూడా భారీ పరిశ్రమతో కూడుకున్నది. చందన కోటలో దృశ్యాలూ, చందనరాజు దేశయాత్రచేస్తూ గౌరి ఉండే గ్రామానికి వచ్చే దృశ్యాలూ జనసమూహాలతో కూడుకున్నవి. ఇటువంటి దృశ్యాలను నిర్దుష్టంగా తీయాలంటే చాలా ప్రయాస. ఇంద్రలోకంలో ఇరవైమంది అప్పరలు నృత్యంచేసే దృశ్యం ఉన్నది. ఇటువంటి నృత్యాలు నిర్దుష్టంగా తీయాలన్నా ఎంతో శ్రమపడాలి. ఏ ఒక నర్తకి ఏ చిన్న పొరపాటు చేసినా ఆ “టేక్” ఎందుకూ పనికిరాదు.

కథనం

“చంద్రహారం” కథ ఈ సంచికలోనే విపులంగా ఇవ్వబడింది. కథనంలో గమనించదగిన గొప్ప విషయాలు

“చంద్రహారం” పర్యవేక్షకులు ప్రసాద్

కొన్ని ఉన్నాయి. ఇది జానపద గాథ. సహజంగా ఇందులో కొన్ని అసహజ విషయాలూ, అమానుష విషయాలూ ఉంటాయి. చందనరాజు చంద్రహారంతో పుట్టటమూ, అందులో అతని పంచప్రాణాలూ ఉండటమూ, చచ్చినవాడు తిరిగి బ్రతుకుతూండటమూ, ఒక దేవకన్య మానవుణ్ణి ప్రేమించటమూ, దేవతలు మానవులకు సహాయ పడటమూ మొదలైనవన్నీ అసహజమైన విషయాలు, అసంభావ్యాలు. అయితే “చంద్రహారం” కథకుడు ఆ అంశాలనన్నిటినీ రసపోషణకు చాలా వీలుగా వాడుకున్నాడు. ఇందులోని రహస్యమేమంటే కథలోని రసోత్పత్తి మానవ మనస్తత్వాలను పురస్కరించుకుని సాధ్యమవుతుంది. “చంద్రహారం”లోని అసంభావ్య విషయాలు కథలో మానవ మనస్తత్వానికి అతీతమైన సన్నివేశాలకు దారితీయవు.

ఉదాహరణకు—

ఆకాశాన వెళ్ళే చంచల చందన్ అందం చూసి మోహించి, అతన్ని మోహింపజేయాలని వస్తుంది. ఆమె తన దివ్యశక్తిచేత చందన్ మనస్సును తనకు సుముఖంగా చేసుకున్నట్టయితే ప్రేక్షకుల సహజ మనస్తత్వాలకు అతీతమైన సన్నివేశం ఏర్పడి ఉండును, కాని అట్లా జరగదు. నీతినియమాలను పాటించని మరొక మానవకన్యలాగే ఆమె అతనిని ఆకర్షించి యత్నిస్తుంది, విఫలమవుతుంది. ఆగ్రహిస్తుంది, బెదిరిస్తుంది, చంద్రహారం లాక్కుపోతుంది; చందన్ చనిపోతాడు. ఈమెవల్ల చందన్ సహజ మనస్తత్వం లేశమాత్రమైనా మారలేదు. అదివరకు చందన్ అనేకమంది రాజకన్యలను, నాట్యగత్తెలను, మరిడమ్మ కూతురు చిన్నిని నిరాకరించి ఉన్నాడు. అదేవిధంగా చంచలనూ నిరాకరించాడు. ఇంకా చంచలే మానవ మనస్తత్వాన్ని ప్రదర్శించింది. ఆమె చంద్రహారం లాక్కుపోవటానికి, మరో మనిషి చందన్ ను హత్యచేసి పోవటానికి ఆటే తేడలేదు.

అయితే చంచల చందన్ ను తిరిగి బతికిస్తుంది, నిజమే. అదికూడా అసంభావ్యమే. కాని చంచలకు గత్యంతరం లేదు. శాశ్వతంగా చచ్చిపోయిన చందన్ తో చంచలకు నిమిత్తంలేదు. అక్కడకూడా చంచల మానవ

సహజమైన మనస్తత్వాన్నే ప్రదర్శిస్తుంది. దీనికి ఫలితంగా మరొక అసహజ పరిస్థితి ఏర్పడింది—చందన్ చావు బ్రతుకుల మధ్య ఉండటం.

దీన్నికూడా కథకుడు చాలా అద్భుతంగా వాడుకున్నాడు. తాను చచ్చి బ్రతికినట్టు మొట్టమొదటగా తెలుసుకునేవాడు చందన్. “చావంటే ఏమిటో రుచిచూడు” అని చంచల అనిఉన్నది. చచ్చి బ్రతికానని తెలిసినాక చందన్ “నాకు బ్రతకాలని ఆశలేదు” అంటాడు. “నన్ను వరించకపోతే చావూకాకుండా బ్రతుకూకాకుండా నీ జీవితం వ్యర్థంచేసుకుంటావు” అని చంచల అంటే, “వ్యర్థం ఎందుకు? సార్థకమే చేసుకుంటాను!” అంటాడు. దీనితో అతని పాత్ర మరింత పదునెక్కింది.

చందన్ తిరిగి బ్రతకటం చూసేవాడు మాలి. వీరిద్దరి పునస్సమాగమం చిత్రంలోని రసవత్తర ఘట్టాలలో ఒకటి. నిత్యజీవితంలోకూడా చచ్చారనుకున్న మనుషులు తిరిగి కళ్ళచూడటం కద్దు. అటువంటి సన్నివేశాలలో ఉండే మధురవేదన “చంద్రహారం”లో సమగ్రంగా చిత్రించబడింది.

చందన్ చచ్చిబ్రతుకుతున్నాడన్నది అన్ని పాత్రలకూ తెలిసిపోయినట్టయితే ప్రేక్షకుడి రసానుభూతికి భంగం కలుగుతుందని ఊహించి కథకుడు పెద్దయుక్తి చేశాడు. చందన్ మాలితో ఈ తన రహస్యాన్ని ఎవ్వరికీ తెలియనివ్వవద్దంటాడు. దీనివల్ల కథాగమనంలో రక్తిరావటమేగాక, చందన్ అప్పుడప్పుడు బ్రతుకుతూ ఉండటం మరికొన్ని రసవత్తర సన్నివేశాలకు ఉపకరించింది.

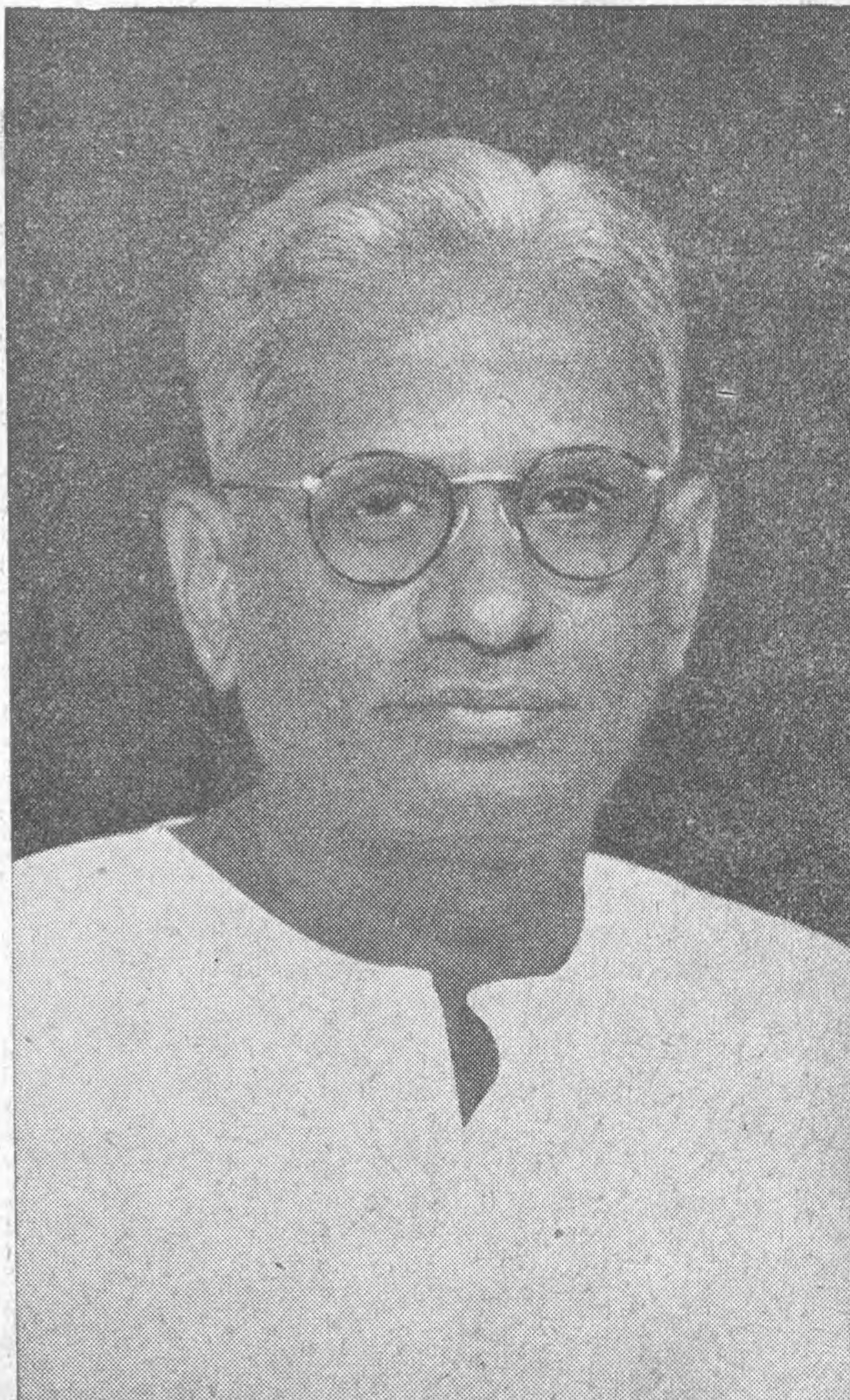
వాటన్నిటిలోకీ అత్యంత ముఖ్యమైనదీ, కరుణామయమైనదీ గౌరీ చందన్ల సమావేశం. గౌరినే ఊహించి, చిత్రించి, ఆమెకొరకు సమస్త రాజకన్యలనూ త్యజించి, దేశాటనకూడాచేసి, ఆమెకొరకే చంచల ఆగ్రహానికికూడా గురిఅయిన చందన్, తీరా ఆ మనిషి ఎదటపడితే, “నగంచచ్చిన ఈ చందనరాజు నిన్ను వరించమని అడిగే స్థితిలో లేడు,” అంటాడు. “బుజ్జాయికాక దీని మొహానికి చందనరాజు రాబోయేడా?” అని సవతితల్లిచేత

అనిపించుకున్న గౌరీ, తీరా అతన్ని చేరుకుని తానే అతని ఊహాసుందరినన్న విషయం తెలుసుకునే ఆనంద సమయంలో అతను మరణశిక్ష విధించబడిన స్థితిలోవుంటాడు.

కథకుడు చందనరాజు విచిత్ర స్థితిని అద్భుత, కరుణారసాలకేగాక హాస్యరసానికికూడా వాడుకున్నాడు. చందన మహల్లో ధూమకేతు నిక్షేపరాయుళ్ళూ, మాలి కుటీరంలో “ఎంతచెబితే అంతేగాళ్ళూ” చందన్ను ప్రాణంతోచూసే సన్నివేశాలు హాస్యరసంతో ఉట్టిపడుతున్నాయి.

ఇంద్రసభలో చంచలకు జరిగే పరాభవంకూడా మానవాతీతమైన మనస్తత్వాన్ని ప్రదర్శించదు. ఏ దుర్గుణాలైతే మానవులను సంఘవిద్రోహులుగా చేస్తాయో ఆ గుణాలే

దర్శకులు కె. కామేశ్వరరావు

చంచల ప్రకటించింది. ఆమె దేవతగనక మరింత హెచ్చు పరాభవానికి గురిఅవుతుంది.

రచనా విధానం

కథలో పూర్వాపర సమన్వయమూ, ధ్వనీ చక్కగా సాధించబడ్డాయి. కథ ధూమకేతు పట్టాభిషేకంతోనూ, దాని వైఫల్యంతోనూ ప్రారంభమవుతోంది. తొలి దృశ్యంలోనే చందన్ జననానికికూడా సూచనజరిగింది. అదే విధంగా చిత్రం ధూమకేతు పట్టాభిషేకయత్న వైఫల్యంతో అంతమవుతుంది. అదే సమయంలో చందన్ పునర్జన్మ ఎత్తుతాడు.

చందన్ తన ఊహాసుందరిని చిత్రించటం పూర్తి చేస్తూనే మాలిని, తన కలాటి సుందరి యెక్కడైనా

ఛాయాదర్శకులు మార్కస్ బార్ట్లీ

దొరుకుతుందాఅని అడుగుతాడు. ఈ సందేహం చివరకు వాస్తవరూపంపొంది, అతను దేశయాత్రనుండి గౌరిని చూడకుండానే ఇంటికి తిరిగిరావటం జరుగుతుంది.

చందన్ తన ఊహాసుందరిగురించి ఆలోచిస్తూ, “నీల మేఘ మాలికలో మెరిసిపడే చంచలవో,” అంటాడు. ఆ నీలమేఘమాలికలో మెరిసిపడే చంచలేవచ్చి అతనిని వరిస్తే అతనికి పనికిరాకపోతుంది :

ఆ చంచల తన అక్క-ద్వారా, పెళ్ళికాకపోతే చందన్ కు ప్రాణగండమున్నట్టు విని, అతన్ని వలపించి పెళ్ళాడి ప్రాణదానంచేసే మిషమీద చందన్ దగ్గిరికి వస్తుంది. వచ్చిన మనిషి తన ఆశయం నెరవేర్చలేకపోగా తానే అతని మరణగండానికి కారకురాలయి చక్కాపోతుంది :

చందన్ చనిపోయిన మర్నాడు రాజకుటుంబం విలపించే సమయంలో నిక్షేపరాయుడు, చందనరాజు మరణం దివ్యశక్తి కృతంకాదనీ, రాక్షసకృత్య ఫలితమేననీ అంటాడు. చిట్టచివరకు గౌరి రాక్షసి అని ప్రజలను నమ్మించటానికి ఇదేమాటను అతను ఆధారంచేసుకుంటాడు.

ధూమకేతు పట్టాభిషేకానికి మాలలు కట్టించటం మినహాగా మిగిలిన ఏర్పాట్లన్నీ నిక్షేపరాయుడు చేయిస్తాడు. ఈ ప్రయత్నాలన్నీ చందన్ పట్టాభిషేకానికి జరుగుతున్నాయనేది నిక్షేపరాయుడేగాదు ప్రేక్షకులుకూడా ఊహించరు, చెప్పినా నమ్మలేరు : యిలాటి ప్రాథత్వం “చంద్రహారం” రచన అంతటా విశేషంగా కనిపిస్తుంది.

ఈ రచనలో “క్లాసికల్ టచెస్” అనదగిన సంప్రదాయపు ఛణుకులు కొన్నివున్నాయి. అందులో కొన్ని పాతకథలలోని వాటిని రచయిత ఉన్నపాశంగా తీసుకోకుండా కొత్తమెరుగులు పెట్టాడు. మాలివద్ద విద్యాభ్యాసం చేస్తున్న బాలచందన్ దగ్గిరికివచ్చి ధూమకేతు వెనకటి తెనాలిరామలింగడిలాగా రాయటానికి వీలులేని ధ్వనులుచెప్పి రాయమంటాడు. కాని సహస్రఘంటకవి పరాభవంపొంది నట్టుగా ధూమకేతువు పరాభవంపొంది లేచిపోతాడు. అదేవిధంగా చంచల ప్రణయం చిత్రాంగి ప్రణయాన్ని స్ఫురింపజేస్తుంది. నిక్షేపరాయుడు నాట్యగత్తెలను తీసుకొచ్చి చందనరాజు ఎదుటపెట్టి వారిలో ఎవరినన్నా వరించమనటం హరిశ్చంద్రుడి గాధను జ్ఞాపకంజేస్తుంది.

కాని ఇక్కడకూడా పరిణామంవేరు. అచల, చంచల పాత్రలు దేవదేవిని ఆమె అక్కనూ స్ఫురింపజేస్తున్నాయి. గౌరిని మాలికి పరిచయంచేసేటప్పుడు చిత్తరువుస్థానంలో గౌరిని నిలబెట్టి మాలికి భ్రమకలిగేటట్టు చేయటంకూడా ఈ జాతికి చెందినదే.

చిత్రంలో బోలెడన్ని హాస్యసన్నివేశాలూ, హాస్య పాత్రలూ, హాస్యసంభాషణలూ ఉన్నాయి. ధూమకేతు బాల చందన్ ను వేశాకోశంచేయబోయి పరాభవం పొందటం, ధూమకేతుకు నిక్షేపరాయుడు ప్రాప్తంకావటం, మరిడమ్మ ఇంటికి బుజ్జాయి రావటం, నిక్షేపరాయుడు గౌరిని మొదటి సారి చూడటం, నిక్షేపరాయుడూ బుజ్జాయి తారసిల్లటం, ధూమకేతు సన్యాసివేషంతో మహారాజుదగ్గిరికి పోవటం, నిక్షేపరాయుడు మాలి కుటీరంలో రెండవసారి గౌరిని చూడటం, కింకరులు మాలి కుటీరాన్ని నిప్పుకోసం గాలించటం, చచ్చిపోయిన చందన్ బ్రతకగా ధూమకేతు నిక్షేప రాయుళ్ళు చూడటం వగైరా సంఘటనలు వస్తుతహా హాస్య పూరితమైనవి అయినా, కాకపోయినా చాలా హాస్యవంతంగా రచించబడ్డాయి. అశక్తదుర్జనుడైన ధూమకేతూ, అతి జిత్తులమారిఅయిన నిక్షేపరాయుడూ, పెరి బాగులవాడు బుజ్జాయి, అపర పరమానందయ్య శిష్యులైన కింకరులూ హాస్యపాత్రలు. హాస్య సంభాషణలు చిత్రంలో కొల్లలుగా ఉన్నాయి.

“చంద్రహారం”లో అనేకరకాల రసాలను స్ఫురింప జేసే అనేకవిధాల సన్నివేశాలున్నాయి. ఏ సన్నివేశాన్నియినా బిగువుచెడకుండా నడిపించడంలోనూ, ప్రతి సన్నివేశంలోనూ తన యిష్టంవచ్చిన రసాలసమ్మేళనం సృష్టించటంలోనూ రచయిత సిద్ధహస్తుడు. అతి సాధారణంగా కనపడే సన్నివేశాలుకూడా ఈయన రచనలో విచిత్రమైన చవులూరుతాయి. వాటికొక విశిష్టత చేకూరుతుంది. ఇది సాధ్యంకావటానికి కారణభూతమైనవి సంభాషణలలో చమత్కారమూ, పాత్ర పోషణలో వింతమనస్తత్వ ప్రదర్శనూ.

పాత్ర పోషణ

“చంద్రహారం”కు నాయకుడు చందనరాజు. బుద్ధి వచ్చినప్పటినుంచీ మాలివద్ద శిష్యరికంచేస్తూ, విద్యలతో

బాటు వినయాదిగుణాలు అభ్యసిస్తూ, సామాన్య పౌరుడివలె కాయకష్టంచేస్తూ, సామాన్యులు తినే ఆహారమే భుజిస్తూ, ఆదర్శంగా ప్రజలను పాలించటానికి అవసరమైన శిక్షణ పొందినవాడు. త్రికి శీలమే సౌందర్యమని నమ్మి శీలవతి అయిన ఊహాసుందరిని చిత్రించుకుని, అలాటి కన్య దొరికితేనేగాని పెళ్ళాడనని తీర్మానించుకున్నాడు. ఆ నిర్ణయాన్ని పురస్కరించుకుని దేశంలోని రాజకన్యల నందరినీ తృణీకరించాడు, తాను వలచిన కన్యకొరకు దేశ యాత్ర చేశాడు. మానవయత్నం వృథాకాగా, దైవంమీద భారంవేసి, తనకు ప్రాప్తంఉంటే తన ఊహాసుందరి తననే వెతుక్కుంటూ వస్తుందనే నమ్మకంతో ఇంటికి వచ్చేస్తాడు. అతను పైకి విరాగిలాగా కనిపిస్తాడు కాని విరాగి కాదు.

సౌండ్ ఇంజనీర్ ఎ. క్రిష్ణన్

రాజులు రాజకన్యలనే పెళ్ళాడటం ఆచారమని మాలి చెప్పి నప్పుడు, ప్రజలను బిడ్డలాగా చూసుకునేవాళ్ళు కష్టాల్లో పుట్టి కష్టాల్లో పెరగవలసిందేగాని భోగాలు మరిగిన రాజకన్యలకు సాధ్యం కాదంటాడు. దేవకన్య తనకు రెండు గడియల ఆయుర్దాయం ఇస్తే దానిని తన ఊహాసుందరి తపస్సుతో సార్థకం చేసుకుంటానంటాడు. విధిని నమ్ముతాడుగాని తన ధర్మాన్ని వదులుకోడు. నిరర్థక చిరజీవితం కన్న సార్థక జీవితాన్ని ఎక్కువగా విశ్వసించి దానిని తరించటంతో ముడిపెడతాడు.

కథానాయిక గౌరి, పరమసాధ్వి. స్వార్థం ఎరగదు. ఇతరుల సుఖంకోసం తాను ఎన్ని కష్టాలైనా పడుతుంది—వారికి తనయందు ఆదరం లేకపోయినాసరే. సవతితల్లి

లాబ్ చీప్ ఎన్. సి. సేన్ గుప్తా

తనను ఎంత బాధపెట్టినా, ఎంతగా తిట్టినా ఆమె తనను చిన్నతనంనుంచీ పెంచి పెద్దచేసిందన్న కృతజ్ఞతా, ఆమె ఇష్టంవచ్చినట్టు చేద్దామన్న భావమూ కనబరుస్తుంది. ఆఖరుకు తన తల్లి నగలు తన పుట్టినరోజు పెట్టుకోవటానికి కూడా, సవతితల్లి అసూయకు వెరిచి జంకుతుంది. చిన్నిని చందనరాజు చూస్తాడంటే తానే స్వయంగా ఆమెకు తన నగలన్నీ ఇచ్చి అలంకరిస్తుంది. సవతితల్లి బుజ్జాయిని చేసుకోమంటే ఒప్పుకుంటుంది. తాను బుజ్జాయిని చేసుకోవటంచేత తండ్రికి బాధకలుగుతుందని తెలుసుకుని ఇల్లువదిలి వెళ్ళిపోతుంది. చందనరాజు తననే ఊహించి చిత్రించాడనీ, తనకోసం దేశయాత్రచేశాడనీ తెలిసి, అతను చావుబ్రతుకులలో వున్నాకూడా వివాహమాడుతుంది. చివరకు ధూమకేతు తననూ, తన భర్తనూ దహనంచేయ యత్నించినప్పుడు తనను దహనంచేసినట్టయితే తన భర్త బ్రతుకుతాడనికూడా చెప్పేస్తుంది. ఇంత లక్షణవతిగా చిత్రించబడినప్పటికీ ఈ పాత్రలో అమాయకత్వమూ, ప్రపంచజ్ఞానం ఆటే లేకపోవటమూకూడా మనకు కనిపిస్తుంది.

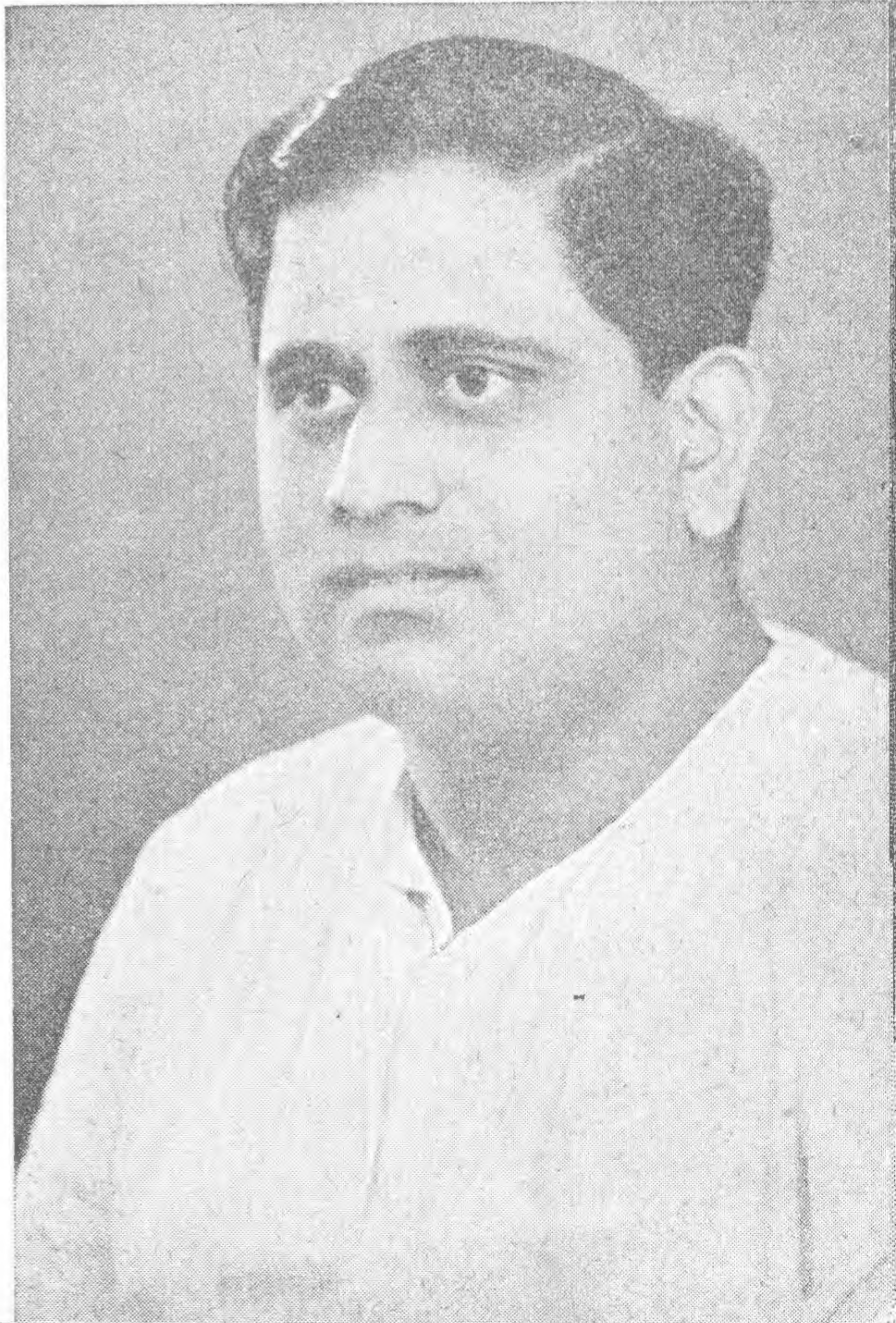
ధూమకేతు దుష్టపాత్ర. కాని ఈ పాత్రలో సహజ దౌష్ట్యం ఏమీలేదు. కథ ప్రారంభమవుతూనే ఇతని నెత్తి మీదికివచ్చే కిరీటం వెంట్రుకవాసిలో తప్పిపోతుంది. ఇందుకు ధూమకేతు కొంత కుములుతాడు. విధివైప రీత్యాన్ని భరించి ఊరుకుంటాడు. తనకు బావమరిది పుట్టినాక ధూమకేతు అతనిపట్ల ఏవిధమైన వైరభావమూ చూపడు. పైపెచ్చు చందన్ స్వయంవరం విషయంలో చాలా ఉత్సాహం కనబరుస్తాడు. కాని చందన్ మరణ గండం వినటంతో ధూమకేతుకు మళ్ళీ రాజ్యకాంక్ష పుట్టుకొస్తుంది. చందన్ ను తానై స్వయంగా హత్యచేయ లేడుగాని, అతనికి పెళ్ళికాకుండాచేసి అందుమూలంగా అతను చస్తే తాను సింహాసనం ఎక్కువచ్చుగదా అనుకుంటాడు. అందుకుకూడా దారితోచక కొట్టుకుంటూండగా నిక్షేపరాయుడు తటస్థపడి కార్యభారం తన నెత్తిన వేసుకుంటాడు. నిక్షేపరాయుడి మంత్రిత్వంతో ధూమకేతు పతనం ప్రారంభమవుతుంది. ధూమకేతు పతనమవుతున్నకొద్దీ అతనికి సింహాసనం చేరువవు

తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. మొదటగా చందన్ చనిపోతాడు. చందన్ శవం అక్కడ ఉండగానే ధూమకేతు పట్టాభిషేకానికిగాను ఒక కపటనాటకం ఆడవలసి వస్తుంది. తానైస్వయంగా ఈ నాటకం ఆడలేనివాడైనా నిక్షేపరాయుడి ప్రోత్సాహంతో ధూమకేతు సన్యాసివేషం వేసుకుని మహారాజువద్దకు పోయి పట్టాభిషేకం మంజూరు చేయించుకుంటాడు. ఇంతలో తోటమాలి కుటీరంలో గౌరి వున్నట్టు తెలుస్తుంది. చందనమహల్ తగలబెట్టించి గౌరిని హత్య చేయటానికి పాల్పడతాడు. ఈ సమయంలో చందన్ శాశ్వతంగా మరణించలేదనీ, మధ్యమధ్య బ్రతుకుతున్నాడనీ తెలుస్తుంది. ఇది తెలిశాకకూడా గౌరినీ చందన్ శరీరాన్నీ కలిపి దహనంచేయించే ఏర్పాటు చేయటంవల్ల ధూమకేతు పతనం పూర్తి అవుతుంది. ఈదశలో ధూమకేతు, చివరిదశలో మాక్ బెత్ పాత్రని జ్ఞాపకానికితెస్తాడు. ఏమంటే ఈస్థితిలో తాను చేయ తలపెట్టిన జంటహత్య వ్యర్థం కావచ్చు ననుకోవటానికి ఆధారమున్నది : చందన్ కూ గౌరికీ వివాహమయినట్టు గౌరి చెబుతుంది. ఆ వివాహం జరిగినాక చందన్ కు మరణభయంలేదు. ఈదశలో వారిద్దరికీ దహనక్రియలు తలపెట్టిన ధూమకేతు విధినే ధిక్కరిస్తాడు. అపజయం పొందుతాడు.

నిక్షేపరాయుడుపాత్ర ఒక అపూర్వసృష్టి. అతను నిశితబుద్ధికలవాడు, సద్యస్ఫూర్తికలవాడు, నిజమైన రాజకీయవేత్త. ఆరితేరిన “డిప్లొమాట్,” అతని ఇతర లక్షణాలకుతోడు చలిం చని స్వామిభక్తికూడా ఉన్నది. నిక్షేపరాయుడిలో లేనిదల్లా ఒకే ఒక గుణం—అతని నిఘంటువులో నైతికదృష్టి అనేదిలేదు. అతని పాత్రను గురించి రోతుగా ఆలోచించినకొద్దీ రాజకీయ చతురతకూ, నైతికదృష్టికీ పొంతన కుదరదా అనిపిస్తుంది : తనను చూస్తూనే “పొమ్మను, పొమ్మను” అన్న ధూమకేతును ఊణంలో బుట్టలో వేసుకుంటాడు. చందన్ కు ఆడదంటే మొహం మొత్తేట్టు చేసేభారమూ, అతని కంట అతని ఊహసుందరిలాటి కన్య పడకుండాచేసే భారమూ తనమీద వేసుకుని రెండుపనులూ అనుకున్నప్రకారం నిర్వహిస్తాడు. తనను గురించి అవమానకరంగా మాట్లాడే మరిడమ్మ గౌరికి సహజ శత్రువని పసికట్టి మరిడమ్మను మంచించేసు

కుని, ఆమె పిచ్చికూతుర్ని చందనరాజు చేసుకుంటాడని అవలీలగా నమ్మించి, గౌరి పెళ్ళిని బలపరుస్తాడు. బుజ్జాయితో మాట్లాడేటప్పుడు బుజ్జాయిస్థాయికి దిగుతాడు. బుజ్జాయిపలికే అర్థంలేని మాటలను “రాజతంత్రానికి వనికి వచ్చే పంచాక్షరీ మహామంత్రం” అని, రాజతంత్రాలపట్ల తనకుగల పరిజ్ఞానాన్ని వెల్లడిస్తాడు. యుక్తి చాతుర్యాలలో అతని ప్రతిభ అడుగడుగునా కనిపిస్తుంది. ఎంత క్లిష్టపరిస్థితి వచ్చినాసరే దానికేదో తస్సావేస్తాడు. చందనరాజు చిన్నిని చేసుకోకుండా వెళ్ళిపోయినప్పుడు నిక్షేపరాయుడికి రెండు సమస్య లేర్పడ్డాయి : మరిడమ్మను సముదాయించటం, గౌరి సమస్య పరిష్కరించటం. ఈ రెంటినీ అతను ఒక్క దెబ్బతో పరిష్కరిస్తాడు. అతని చెసెలూ, కళ్ళూ అనుక్షణం చురుకుగా పనిచేస్తూంటాయనిపిస్తుంది. ధూమ

సంగీతదర్శకులు ఘంటసాల

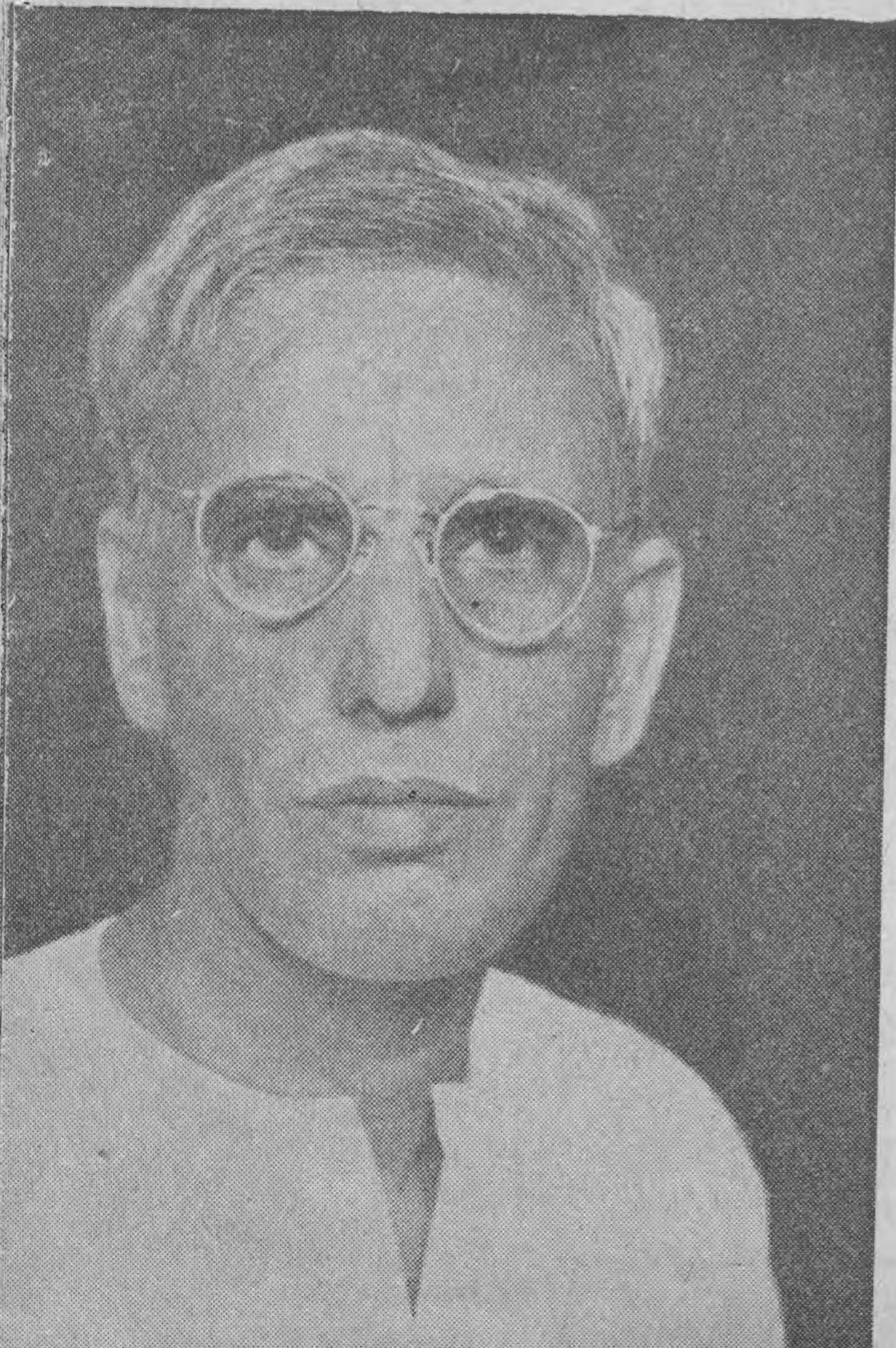
కేతు దాసి నీనా “మీ రెక్కడినుండి వస్తున్నారు?” అని అడిగితే, “అది తెలీకేగా మహామహులంతా మధనపడి చచ్చిందీ?” అని తప్పుకుంటాడు. “ఆలోచించి ఆలోచించి నాకు సన్యాసం ఇప్పించేటట్టున్నావు,” అని ధూమకేతు అనేసరికి సన్యాసివేషంతో మహారాజు దగ్గరికి పొమ్మని ధూమకేతుకు సలహా ఇస్తాడు. చిట్టచివరకు గౌరి తాను చందనరాజు భార్యనని చెప్పినప్పుడు ధూమకేతు “పెళ్ళికూడా అయిందీ?” అంటాడు. పెళ్ళి అయినపక్షంలో తనకు అపజయం తప్పదని ధూమకేతుకు తెలుసు. కాని నిక్షేపరాయుడికి కావలిసిందదిగాదు. తాను చందనరాజ్యానికి రాణికావాలనే ఉద్దేశంతో అబద్ధాలాడు తోందంటాడు. దురుద్దేశాలు ఆపాదించి మంచి పనులను చెడ్డపనులుగా నిరూపించటమూ, నిజాన్ని అబద్ధాలుగా

నిరూపించటమూ ఈనాటి అంతర్జాతీయ రాజనీతిలో మనం చూస్తూనే ఉన్నాం. మొత్తంమీద నిక్షేపరాయుడు ఐక్యరాజ్య సమితిలో ఉండదగినవాడు; నిక్షేపరాయుడు అపజయం ఎరగడు. అడుగడుగునా విధే అతన్ని ఓడిస్తుంది; అతను ఒక సమస్య పరిష్కరిస్తే మరో సమస్య తెచ్చిపెడు తుంటుంది.

మాలి పాత్ర దొడ్డది. అతను చందనరాజుకు “గురువు, చెలికాడు, అన్నీనీ.” చందన్ మనస్తత్వం వెనుకగా మాలిపాత్ర కనిపిస్తూనేవుంటుంది. కథయొక్క వివిధ సన్నివేశాలలో అతను కనపడకుండా చాలా పెద్దపాత్ర నిర్వహిస్తాడు. దేశంలోని రాజకన్యల పటాలన్నీ తెప్పించి ఎట్లాగై నా కుమారుడి పెళ్ళి చేద్దామనుకున్న మహారాజుకూ, పటాలన్నీ తిరస్కరించి పెళ్ళికిప్పుడు తొందరేమిటని దులుపుకుపోయిన చందన్ కూమధ్య అగాధం ఏర్పడింది. తన మరణగండంగురించి చందన్ ఎరగడు, చందన్ చిత్రించుకున్న ఊహాసుందరినిగురించి మహారాజు ఎరగడు. మాలి ఈ అగాధానికి వంతెనకడతాడు. మాలిద్వారా వినటం మూలానే చందన్ ఇష్టంవచ్చిన కన్యను మత కుల వివక్షత చూడనవసరంలేకుండా వివాహం చేసుకోటానికి రాజు అంగీకరిస్తాడు. అందుచేతనే వివాహం చేయించేభారంకూడా మాలిపై పడుతుంది. గౌరిని చందన్ కిచ్చి పెళ్ళిచేయటంతో మాలి కథను మరొకమెట్టు పైకితోస్తాడు. ఈ వివాహం కొద్దిక్షణాలలో, రహస్యంగా జరగనిపక్షంలో అసలు జరగ కుండాపోయే అవకాశంవుంది. తరువాత గౌరిని నిక్షేప రాయుడి కంటపడినప్పుడు ఆమెకు ప్రమాదం జరగవచ్చు నన్నదికూడా మాలి దూరదృష్టితో ఆలోచిస్తాడు. చందన్ కోరికపై రహస్యంగావుంచిన విషయాలను రాజుతో చెప్పే నిర్ణయాన్నికూడా మాలి సరిఅయిన సమయంలోనే చేస్తాడు. ఈ కథలో విధి చాలా పెద్దపాత్ర నిర్వహిస్తుంది. ఆ విధికి ప్రతినిధిగా కనిపించే మానవపాత్ర ఈ చిత్రంలో మాలి ఒక్కడే. మహారాజుకు మొదటినుంచీ విధిలో ఎంత విశ్వాసంవుందో మాలిలోనూ అంత విశ్వాసమూ వుంది.

చంచల దేవకన్య, రూపసి, గర్విష్టి, అహంకారిణి, స్వార్థత్యాగం ఎరగని ఊద్రప్రేమను చందన్ పట్ల చూపు తుంది. ప్రేమలోకూడా తన అధిక్యాన్ని ఊహింపాటు

తెలుగు రచయిత పింగళి నాగేంద్రరావు

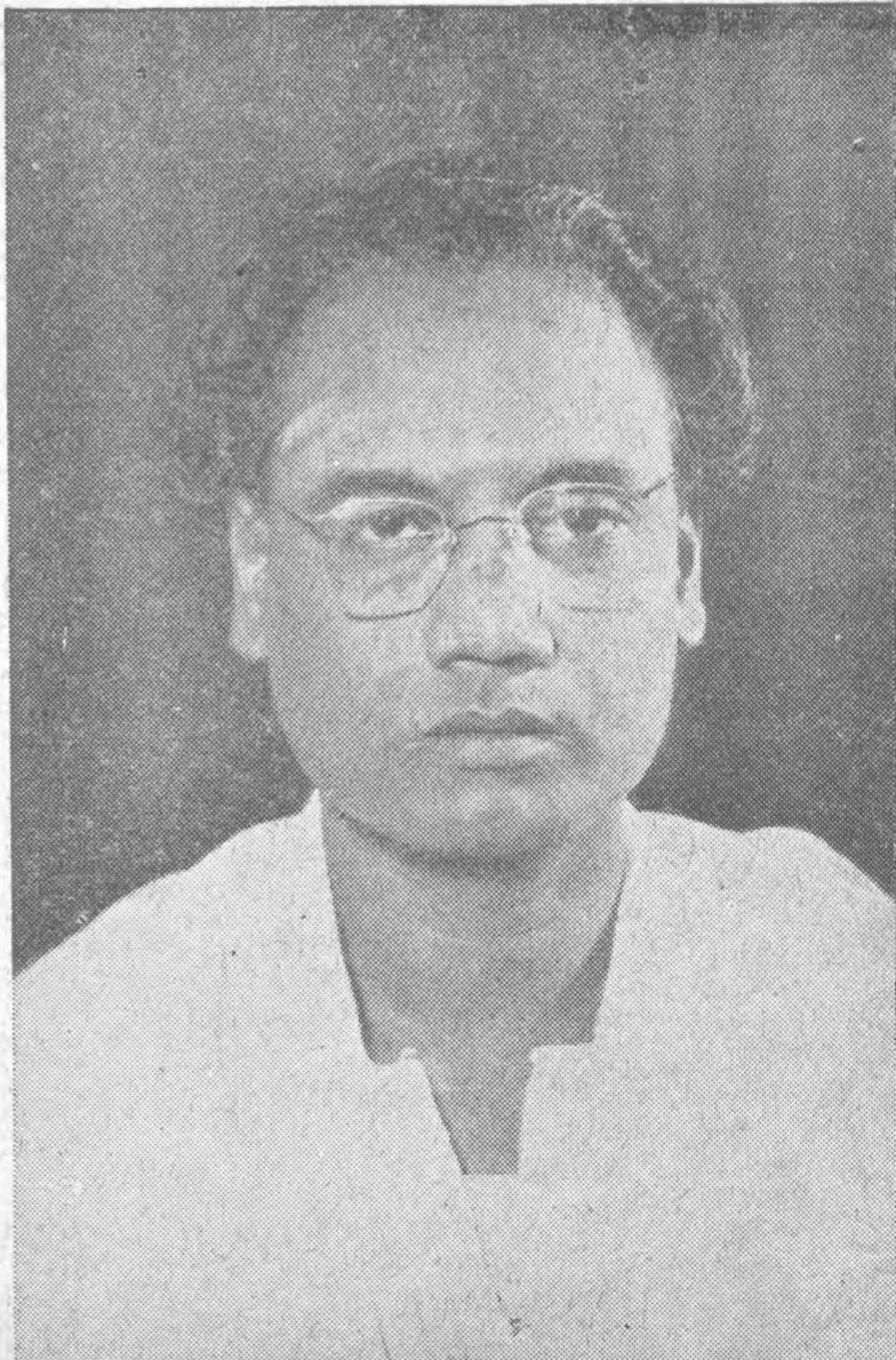
మరవలేదు. ప్రేమసాఫల్యంకొరకు హేయమైన పనులు చేస్తుంది. అతన్ని “చందనరాజు” అని పిలుస్తుంది. దేవతలకుగల మహిమలూ, మానవులకుగల సీచత్వమూ కలగలిపితే చంచలపాత్ర తయారయింది. అటువంటి వ్యక్తిచేత ప్రేమించబడడం అవమానానికి గురికావటమే. చందనరాజు ఏ కన్యను ఊహించి ఆమెకొరకు అష్ట కష్టాలూ పడుతున్నాడో ఆమెను జాంబవతి అంటుంది. ఆమెను స్వయంగాచూసినాకకూడా, “ఏం మహిమచూసి చేసుకున్నావోయ్ ఈ మానవ కన్యని?” అని అడుగుతుంది. ధనికుడు తన ధనికత్వాన్ని మరిచిపోలేనట్టు ఈ చంచల తన మహిమలను మరిచిపోలేకపోతుంది. అందు చేతి చిటచివరకు ఈమె తన మహిమలను కోల్పోవటంలో “పొయెట్ జిస్” వుంది.

మరిడమ్మ కేవలం దుష్టపాత్ర కాకపోయినా ప్రేక్షకుడి సానుభూతిని పోగొట్టుకునే పాత్ర. ఈమె దౌర్బల్యంలో కూడా సహజత్వం ఉంది. తనమాట నిరంకుశంగా సాగే వాతావరణంలో ఉన్నమనిషి కావటంచేత ముందూ వెనకా చూడకుండా నోరు పారేసుకుంటుంది. పీకలమీదికి వస్తే అంతలో దిగజారి పోతూ తనతప్పు ఇంకొకరిమీదికి తోసెయ్యగలదు, పైకి డంభంగా కనిపిస్తుందిగాని సులువుగా వంచనకు గురి అవుతుంది. బుజ్జాయినిచూసి, “వీడేమో పిచ్చివాడనుకున్నా. తెలివిగానే మాట్లాడుతున్నాడే” అంటుంది. ఈమాట సగం నోరుజారి అన్నదీ, సగం ఆత్మసమర్థనకోసం అన్నదీనూ. ఇందులో కొంత అమాయకత్వం లేకపోలేదు. ఈ అమాయకత్వంచేతనే చందనరాజు తనకూతురు చిన్నిని వరిస్తాడని నమ్ముతుంది. అది జరగకపోగా, పెద్దదానికి పెళ్ళికానందువల్ల చిన్నదానికి ముడిపడలేదని నిక్షేపరాయుడంటే అదీ నష్టమేస్తుంది. ఆశాభంగంవల్ల కలిగిన కోపాన్ని గొరిమీద చూపుతుంది. చిట్ట చివరకు తన అన్న బుజ్జాయికి చిన్ని నిమ్మంటే ఇవ్వను పొమ్మంటుంది.

సీనయ్య చాలా చిన్నపాత్ర, అయినా సమగ్ర పాత్ర. సీనయ్య తన ఇంట్లోనే ఎటువంటి స్థితిలో ఉన్నదీ, ఆయన మనస్తత్వం ఎటువంటిదైనదీ మనం వివరంగా చూడ గలుగుతాం. సీనయ్య అసమర్థుడుకాదు, అశక్తుడు, రోగిషి. భార్య గయ్యాళిది. ఆమెతో ఘర్షణ పడటంలో ఆయనకు ఆనందం ఏమీలేదు. కాని ఈ గయ్యాళికి తల

వంచి ఊరుకోలేదు. తన పెద్ద కూతుర్ని సవతితల్లి బారి నుండి రక్షించలేదు. గౌరి ప్రతిదానికి తల ఒగ్గటం తన కిష్టంలేదు. కాని తలఒగ్గుతుంది గనుక ఆమె సౌఖ్యం పట్ల తన బాధ్యత మరింతగా భావిస్తాడు. ఈ భావన యొక్క పరిణామమే ఆయనచేత గౌరిని ఇల్లువెళ్ళగొట్టిస్తుంది. “ఈపెళ్ళి చేసుకునేకన్న నువ్వుచస్తే నేను సంతోషిస్తాను” అన్న ఒక్క-ముక్కలో కూతురి అసౌఖ్యాన్ని చూసి సీనయ్య ఎంతగా బాధపడుతూవచ్చాడో తెలిసి పోతుంది. “చిన్నప్పటినుంచీ ఈ కొంపలో కష్టాలే పడ్డావు. ఇంకా నైనా దేవుడు నీకు మేలుచేయకపోడు. వెళ్ళిరా, తల్లీ” అంటాడు సీనయ్య. సీనయ్య తన ఇంటిని గురించి ఎలా భావిస్తూవచ్చాడో ఈ ముక్కలో వ్యక్తమవుతుంది. తన ఇంట్లో తన అయినవాళ్ళమధ్య పొంద

తమిళ రచయిత రామయ్యదాస్

లేని సౌఖ్యాన్ని గౌరి ఒంటరిగా బయటి ప్రపంచంలో పొందుతుందని ఆయన నమ్మకం :

బుజ్జాయి, చిన్ని పాత్రలు వెర్రిబాగుల పాత్రలు. వారి వల్ల ఒకరికి కీడులేదు, మేలులేదు. వారినెవరూ మార్చలేదు. వారిద్దరూ ఒకరికొకరు సరిఅయిన జోడు. వారి ప్రవృత్తులు వారిని దగ్గరికి ఈడుస్తూంటే; ఏ మరిడమ్మో, మరిడన్నో రెక్కపట్టుకు ఇవతలికి లాగుతూవుంటారు. అయినప్పటికీ ఈ పాత్రలురెండూ కథలో చాలా పెద్ద పాత్రలు నిర్వహిస్తాయి. చిన్ని కారణంగా చందనరాజు దేశయాత్ర చాలించి తిరిగిపోతాడు. బుజ్జాయి కారణంగా గౌరి ఇల్లువదిలి పోవలసినదవుతుంది. తాము ఇంతపెద్ద పాత్రలు నిర్వహిస్తున్నామన్న జ్ఞానంలేని చదరంగపు పావులు ఈ పాత్రలు.

కళాదర్శకులు గోఖలే

ఇంచుమించు వీరివంటివాళ్ళే ధూమకేతు కింకరులు. వీళ్ళను చూస్తూనే నిక్షేపరాయుడులాంటి కుశాగ్రబుద్ధి వీరికి “ఎంతచెబితే అంతేగాళ్ళు” అని నావకరణంచేశాడు. వీళ్ళకి జీవితమంతా చిద్విలాసం. సాధారణంగా యజమానులకొక దౌర్బల్యం ఉంటుంది—తమ నౌకర్లు యేది చెయ్యమంటే అది చెయ్యాలని. అదే కింకరుల ఆదర్శ మైతే వీరు ఆదర్శ కింకరులు. కాని వీరివల్ల తప్పక చిక్కులు సంప్రాప్తిస్తాయి. చందనమహాలుకు నిప్పుపెట్టటానికి నిప్పుపట్టుకురమ్మని పంపితే, నిప్పుకోసం దీపాలతో మరీవెతికి దొరకక అక్కడే చతికిలపడతారు. ఈ కారణంగా చందన్ బ్రతికేలోపుగా చందనమహాలుకు ధూమకేతు నిప్పు అంటించలేకపోతాడు. కథచివరలో నిక్షేపరాయుడు వీళ్ళని కట్టేకంపా పట్టించుకురమ్మంటే వీళ్ళు వెళ్ళి, ధూమకేతుమహారాజుగారు రెండు నిలుపుప్రాణాలకు దహనక్రియలు జరపబోతున్నారనీ, గూడెం వాసులందరూ తలా ఒక కట్టెలమోపుతోవచ్చి ఆ వేడుకలో పాల్గొని అనందించవలసిందనీ చెప్పి, వందలాది జనాన్ని కొట్టుకొస్తారు : పైగా రెండోకంటికి తెలియకుండా బయలుదేరమని హెచ్చరిస్తారు :

“చంద్రహారం”లోని మిగిలిన పాత్రలు—రాజా, రాణీ, ఆశా, నీనా మొదలైనవి—చాలా స్వభావసిద్ధంగానూ, ఔచిత్యతో కూడుకున్నవిగానూ ఉన్నాయి.

పాటలు

విజయవారి చిత్రాలన్నిటిలోనూ పాటలరచన విశిష్టంగా ఉంటుంది. సంభాషణలలో వెలువడే భావాలూ, మనస్తత్వాలూ పాటలలో సమృద్ధిగా ధ్వనిస్తాయి. అందుచేత మొత్తంరచనలో పాటలు అంతర్భాగంగా వుండటమేగాక కథకు పాటలుకూడా చక్కని దోహదం ఇస్తాయి. లాలి పాట తొలిచరణంలో చందన్ జీవితమంతా ధ్వనించుతుంది. రెండవ చరణంలో మాలిపాత్ర యావత్తూ వ్యక్తం చేయబడింది. మూడవచరణంలో చదువులసారమూ, నీతీ ధ్వనించింది. “ఇది నా చెలి” అనే పాటలో కథానాయిక “ఊహాసుందరి,” “సుగుణసుందరి” అని సంబోధించబడింది. ఇదే గౌరి స్వరూపం. “దయగనవే తల్లీ” అనే పాటలో గౌరి తన జీవితాశయాలను వ్యక్తంచేస్తుంది. నిక్షేపరాయుడి పాట “ఏంచేస్తే అది పునకార్యం” అనే

దానిలో ఊద్రమైన రాజకీయచతురత చిత్రించబడింది. “ఎవరివో, ఎచటనుంటివో” అనే పాటలో చంచల పేరు ధ్వనిస్తుంది. పాటలకూర్పు నిండుగా, వ్యర్థపదరహితంగా ఉంది. “చంద్రహారం” కథా, మాటలూ, పాటలూ రచించిన పింగళి నాగేంద్రరావుగారి ప్రతిభ ఈ చిత్రంలో పూర్వంకన్న రెట్టింపుగా రాజిస్తోంది.

శిల్పం

“చంద్రహారం”లోని శిల్పం అపూర్వమైనదంటే అతి శయోక్తిలేదు. మార్కస్ బార్ట్లీ ఫొటోగ్రఫీ ఇదివరకే విఖ్యాతమైవుంది. కథాఘట్టాల కనుగుణంగా లైటింగు ఇవ్వటంలోనూ, కథాగమనాని కనుగుణంగా కామెరాను నడిపించటంలోనూ, ప్రతిదృశ్యమూ సెత్రానందకరంగా చిత్రించటంలోనూ ఈయన అందెవేసిన చెయ్యి. కాని “చంద్రహారం”లో ఈయన ఫొటోగ్రఫీ పూర్వం ఎన్నడూలేనంత అత్యుత్తమంగావుంది. ఈయన హస్తలాఘవంచేత “చంద్రహారం” చిత్రం మొదటినుంచి చివరిదాకా ఒక మధురస్వప్నంలాంటి అనుభూతినిస్తోంది. అనేక దృశ్యాలు కవిభావనతో తులతూగేలాగు ఫొటోగ్రాఫ్ చేయబడ్డాయి. నిక్షేపరాయుడు కథలోకి ప్రవేశించే దృశ్యమూ, “చంద్రుడు-కలవలు” నృత్యమూ, దేవ కన్యల నివాసమూ, దేవలోకం దృశ్యాలూ, చందనవన దృశ్యాలూ అత్యంతనైపుణ్యంతో, సాటి టెక్నిషియనులకే ఆశ్చర్యంగొలిపేటట్టుగా చిత్రించబడ్డాయి. ఎన్. సి. సేన్ గుప్త ప్రోసెసింగు కామెరాపనితనానికి మెరుగులు దిద్దింది.

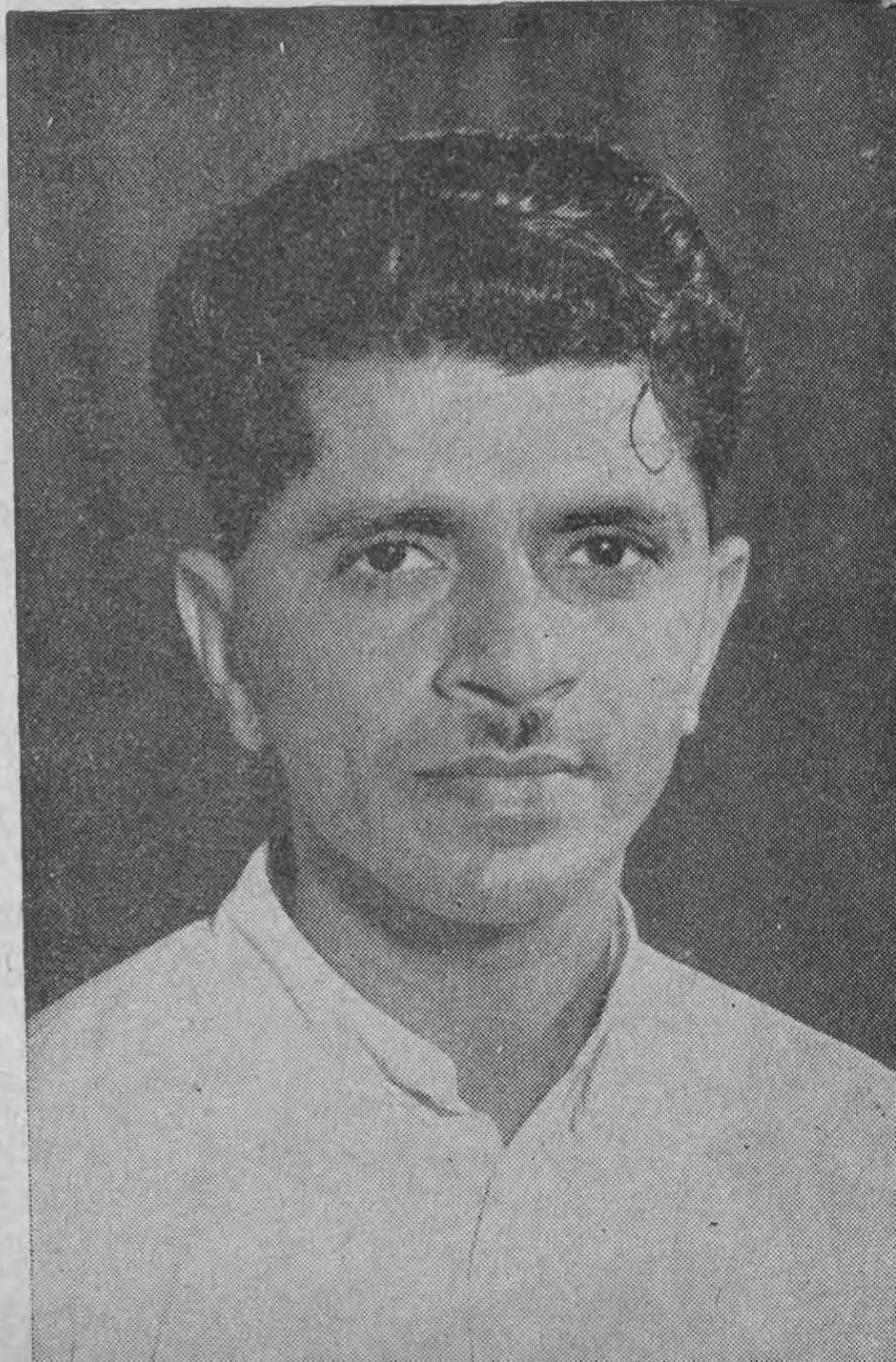
సెటింగులు తయారుచేయడంలోనూ, వివిధపాత్రలకు దుస్తులు అమర్చడంలోనూ, సెట్లను అలంకరించడంలోనూ ఆర్టుడైరెక్టర్లు గోఖలే, కళాధర్లు, తమకు ఇలాటి అవకాశం మరి దొరకదేమోనన్నట్టుగా తమ ప్రతిభనంతా చూపి ప్రతి చిన్నదృశ్యమూ సహజత్వంతోనూ, సౌందర్యంతోనూ తొణికిసలాడేలాగు తయారుచేశారు. కళాదర్శకత్వంలో వీరి కీర్తి చిరస్థాయిగా ఉండటానికి ఒక్క దేవలోకం సీను చాలును.

ఈ చిత్రంలో ఘంటసాల సంగీతదర్శకత్వం మహోన్నతశిఖరాల నందుకున్నదని చెప్పవచ్చు. ఒకసారి వింటే కలకాలం చెవులలో మారుమోగే చక్కని బాణీలు కుదర్చటమేగాక, పాత్రలనూ సన్నివేశాలనూబట్టి ఘంట

సాల ఈ చిత్రంలో శుద్ధ సంప్రదాయబాణీలూ, మిశ్రమ బాణీలూ తయారుచేసి “చంద్రహారం” కథా సన్నివేశాలలోని వైవిధ్యాన్ని సంగీతంలోకూడా విజయవంతంగా ప్రతిబింబింపజేశారు. ఈయన సంగీతానికి, డైరెక్టరాఫ్ ఆడియోగ్రఫీ, కృష్ణయ్యరూ, అసిస్టెంట్ సౌండ్ ఇంజనీర్ శివరాం ఎంతగానో మెరుగులుదిద్దారు.

“చంద్రహారం”లో నృత్యాలను గురించి ప్రత్యేకంగా చెప్పవలసిఉంది. ఇందులోని ప్రధాన నృత్యాలు కథలో చాలా ప్రాముఖ్యం కలవి. “చంద్రుడు-కలవలు” నృత్యం అతి ముఖ్యమైన కథాఘట్టం, అలాగే దేవలోకంలో అప్పరల నృత్యంకూడానూ. ఈ నృత్యాలను పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు అత్యంత సమర్థతతో తయారుచేశారు. ముఖ్యంగా దేవలోకంలోని నృత్యం చిత్రం “క్లయి

కళాదర్శకులు కళాధర్

మాక్స్"తో కలిసివస్తుంది. ఇంద్రలోకానికి తగిన విశిష్టత "క్లయిమాక్స్"కు అనుగుణమైన ఉద్వేగమూ, ఇరవై మంది నర్తకులను ఒక తాటిమీద నడిపించే సమర్థతా కృష్ణమూర్తిగారు ప్రదర్శించారు.

నటులు

సినిమా నటనలో తెలుగునటులు ఎవరికీ తీసిపోరని "చంద్రహారం" రుజువుచేస్తుంది. ఈ చిత్రంలో మనం చూసే అసంఖ్యాక పాత్రలలో ప్రతి చిన్ని పాత్ర కూడా సజీవంగా, సార్థకంగా కనిపిస్తుంది.

నాయికానాయకులుగా శ్రీరంజని, రామారావులు తమ పాత్రలను నిర్దుష్టంగా, ప్రతిభావంతంగా, అతి చిన్న విష

ఎడిటర్ సి. పి. జంబులింగం

యాలలోకూడా అత్యంత స్వాభావికంగా, పాత్రోచితంగా నటించారు. ధూమకేతుగా రేలంగి, నిక్షేపరాయుడుగా జోగారావు అపూర్వమైన పాత్రపోషణచేశారని చెప్పాలి. ఈ పాత్రలరిచనలో కవి కలం ఎన్ని నగిషీలు చెక్కిందో అభినయంలో అన్నింటినీ వీరు ప్రదర్శించారు. చంచల, అచల పాత్రలు ధరించిన సావిత్రి, కాంతాదేవీకూడా తమ పాత్రలలోని వ్యత్యాసాన్ని అంగికవాచికాభినయాలలో చాలాబాగా వ్యక్తీకరించారు. చంచల పాత్రలోని దర్పాన్ని, అసూయాహంకారాలనూ, నిర్లక్ష్యాన్ని సావిత్రి సమగ్రంగా చిత్రించింది. దేవలోకంలో ఈమెచేసిన నృత్యం మరువ రానిది. మాలి పాత్రలోని నిండుతనాన్ని, గాంభీర్యాన్ని, పరిపక్వతనూ రంగారావు చాలాబాగా వ్యక్తీకరించాడు. దొరస్వామీ, ఋష్యేంద్రమణి గౌరి తండ్రిగానూ సవతితల్లిగానూ నిర్దుష్టమైన నటనను ప్రదర్శించారు. బుజ్జాయి హాస్యపాత్రను ధరించికూడా బాలకృష్ణ తాను హాస్యంకొరకు ఉన్నాననేభావం అణుమాత్రమైనా లేకుండా ఆ పాత్రలో లీనమై, దాని సహజప్రేరణలనూ, కష్టసుఖాలనూ వంకపెట్టటానికి వీరులేకుండా నటించాడు. రాజుగా శ్రీవత్సా, రాణిగా వెంకుమాంబ, కింకరులుగా పద్మనాభం, కె. వి. యస్. శర్మ, ఆశాదేవిగా సూర్యకాంతం, మరి డన్నగా సి. వి. వి. పంతులూ, బాలచందన్ గా అన్న పూర్ణా, రాజగురువుగా మాధవపెద్ది సత్యం, దాసిగా సరళా, ఇంద్రుడూ, ఇంద్రాణిగా ఆర్. నాగేశ్వరరావు, తిలకం ఎంతో తృప్తికరంగా నటించారు.

నిర్మాతలు

వీటన్నిటి వెనుక వెన్నెముకగా ఉండినది కె. కామేశ్వర రావుగారి ధీర్ఘకత్వం, ప్రసాద్ గారి పర్యవేక్షణ. "చంద్ర హారం" లాంటి చిత్రం తయారుకావాలంటే దానికి పునాదిగా ఎంతో భావనా, కూర్పు అవసరం. కళాసృష్టిలో ఏదీ యాదృచ్ఛికంగా జరగదు. ఒకటి రెండు అంశాలు సంభవమైనా వాటికి మిగిలిన అంశాలతో అన్వయం ఉండదు. గొప్ప నిర్మాణం వెనుక గొప్ప ఇంజనీర్లున్నట్టుగా "చంద్రహారం" చిత్రాన్ని ఒక ఉత్తమమైన కళావస్తువుగా భావనచేసి రూపకల్పన చేసిన ఖ్యాతి ఈ ఇరువురికీ దక్కుతుంది. అందులో కామేశ్వరరావుగారు, స్క్రిప్టు రచన లోనూ సహదర్శకత్వంలోనూ, దీర్ఘ కాలానుభవం కల వారైనా దర్శకత్వానికి రావటం ఇదే ప్రారంభం. వారికి చిత్రం గొప్ప విజయం.

ఈ చిత్రనిర్మాణానికి దోహదంచేసి దానిని సాధ్యంచేసిన నిర్మాతలు నాగిరెడ్డి, చక్రపాణిగార్లు. ఈ జంట నిర్మాతల ఖ్యాతి 1950 లో “పావుకారు” విడుదల అయిన నాటి నుండి ఒక్కొక్కమెట్టే ఎక్కివస్తున్నది. వీరి “పాతాళ భైరవి”, “పెళ్ళిచేసిచూడు” చిత్రాలు దక్షిణభారత చరిత్రలో కొత్త అధ్యాయాలు సృష్టించాయి. కాని “చంద్రహారం” వీటన్నిటిని తలదన్న ఒక కొత్తశక్తిని ప్రారంభించ జాలినదిగా కనిపిస్తోంది.

ప్రయోజనం

“చంద్రహారం” చూసే ప్రేక్షకులు చక్కని ఫోటోగ్రఫీ, అద్భుతమైన సెటింగులూ, హాయిగొల్పే పాటలూ, అద్భుతమైన హాస్యమూ, అపూర్వమైన దృశ్యాలూ, ఆనందకరమైన నృత్యాలూ, అసమానమైన నటనా చూసి ఆనందిస్తారు. దాని కెటువంటి సందేహమూలేదు. కాని థియేటరులోనుంచి బయటికివచ్చాక వారు వెంటబెట్టుకుపోయేదేమిటి?

“అదృష్టవంతుణ్ణి చెడగొట్టలేదు, దరిద్రుణ్ణి బాగుచేయలేదు”. అంటాడు నిక్షేపరాయుడు. “అంతా విధి చేతిలో ఉంది” అంటాడు మహారాజు. కాని చిత్రంలోని నీతి ఇంతకన్న లోతైనదిగా కనిపిస్తుంది. మహారాజు విధిని నమ్ముకుని ఉన్నవాడే అయినా యువరాజు పెళ్ళికొరకు యత్నించకపోలేదు. నానాదేశ రాజకన్యల పటాలు తెప్పించాడు, ఆప్రయత్నం విఫలమయితే కొడుకును దేశయాత్ర పంపాడు. అట్లాగే చందన్ కూడా తన ఊహించుకోసం చాలా ప్రయాసపడ్డాడు. ధూమకేతు సింహాసనం ఎక్కటానికి, నిక్షేపరాయుడు ధూమకేతు “బహిరంగమంత్రి” కావటానికి నానా అగచాట్లా పడ్డారు.

అంతా విధివిలాసమేనని నిక్షేపరాయు డన్నప్పటికీ విధి విలాసంవల్ల ధూమకేతుకు సింహాసనం రాలేదు. గౌరి బుజ్జాయిని పెళ్ళాడలేదు. చిత్రంలో చివరకు నైతిక శక్తులే నెగ్గాయి, మంచితనమే జయించింది. ఆఖరుకు స్వర్గంలో కూడా దౌష్ట్యం శిక్షించబడింది.

“చంద్రహారం” చిత్రం మంచితనాన్ని సమర్థిస్తుంది.

చిత్రంలో పదవీవ్యామోహమూ, రాజకీయపు పెత్తులూ పరిహసించబడ్డాయి. ధూమకేతు వెర్రివెంగళాయిలాగా కనిపిస్తాడు. అతను ఆ పదవికి తగనివాడైతే కావచ్చుగాని వెర్రివెంగళాయికాడు. నిర్లిప్తంగా చూస్తే అర్హతలేని పదవికి అరులుచాచే వారంతా వెర్రి వెంగళాయిలాగే

కనిపిస్తారు. వీరివల్ల సజ్జనులకూ, అమాయకులకూ ఎంత ప్రమాదం ఉన్నదీకూడా ఈ చిత్రం నిరూపిస్తుంది. ఏ దేవేంద్రుడోవచ్చి ధూమకేతు నిక్షేపరాయుళ్ళ యత్నాలను భగ్నంచేశాడు గనక ఈ నీతి వాస్తవమైనది కాదనుకోనవసరంలేదు. అచల చంచలతో అన్నట్టు, మానవులకు వేరే మహిమలంటూ లేవు, దేవతల మహిమలన్నీ వారివే. దేవేంద్రుడు “చంద్రహారం”లో ప్రదర్శించే శక్తికితుల్యమైన మానవశక్తులు లేకపోలేదు.

అన్నివిధాలా “చంద్రహారం” ఒక మహత్తర కల్పన, అద్భుత రచన, అపూర్వ నిర్మాణం. ఈ చిత్రం అన్ని రకాల ప్రేక్షకులకూ, అన్ని అభిరుచులవారికీ అమితమైన ఆనందాన్ని చేకూర్చగలదని విశ్వసిస్తున్నాం. ★

నృత్యదర్శకులు పసుమర్తి కృష్ణమూర్తి

